

Alþingi
Erindi nr. Þ 140/660
komudagur 5.12.2011

Nefndarsvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 2. desember 2011.

Efni: Umsögn vegna tillögu til þingsályktunar um aðgerðaráætlun um tóbaksvarnir.

I

Með umsögn þessar óska Hagar hf. eftir því að koma á framfæri athugasemdum vegna tillögu til þingsályktunar um aðgerðaráætlun um tóbaksvarnir, sbr. 20. mál á 140. löggjafarþingi, þskj. 20.

II

Í þingsályktunartillögunni er lagt til að unnin verði 10 ára aðgerðaráætlun stjórnvalda um tóbaksvarnir og er sérstök áhersla lögð á það að sala á tóbaki verði einskorðuð við apótek með það að markmiði að taka tóbak úr almennri sölu. Af hálfu flutningsmanna er gerð tillaga þess efnis að sala tóbaks verði hætt í ákveðnum þrepum og við lok tímabils (um það bil 10 ár) yrði tóbak eingöngu selt í apótekum gegn framvísun tóbaksseðils frá heilbrigðisstarfsmanni, eða eftir atvikum takmarka sölu tóbaks við Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins (ÁTVR).

Samkvæmt þingsályktunartillögunni er meginmarkið aðgerðaráætlunarinnar að koma í veg fyrir að ungmenni ánetjist tóbaki og minnka þannig nýliðun reykingamanna. Hagar hf. reka 36 matvöruverslanir) um land allt og eru í dag 10 af þeim verslunum með leyfi til þess að selja tóbak. Högum hf. er umhugað um tóbaksvarnir almennt og vilja eftir fremsta megni styðja þá aðila sem standa að baki baráttunni gegn tóbaksnotkun ungmenna og um leið stuðla að því að lífskjör hér á landi verði sem best fyrir flesta. Hagar hf. telja mikilvægt að sett verði aðgerðaráætlun um tóbaksvarnir en að sama skapi verður slík áætlun að vera raunhæf svo unnt verði að fylgja henni eftir. Að mati Haga hf. eru margar aðrar leiðir færar til þess að ná fram markmiðum þeim sem lýst er í þingsályktunartillögunni. Verður nú gerð nánari grein fyrir umsögn Haga hf.

III

Til þess að takmarka aðgengi að tóbaki er í þingsályktunartillögu lagt til að það sé tekið úr almennri sölu og verði þess í stað eingöngu selt í apótekum sem hafa sérstakt tóbakssöluleyfi.

Af þessu tilefni skal í fyrsta lagi skal tekið fram að tóbak er lögleg vara sem heimilt er að selja lögum samkvæmt. Um smásölu tóbaks fer eftir ákvæðum laga um tóbaksvarnir, nr. 6/2002 (tv.). Með lögnum voru lögfestar töluverðar takmarkanir vegna sölu og dreifingu á tóbaki og þarf leyfi heilbrigðisnefndar til þess að selja tóbak í smásölu, sbr. 10. mgr. 8. gr. laganna. Einnig má nefna að umbúðir tóbaks þurfa að hafa viðvaranir um skaðsemi vörunnar ásamt því að óheimilt er að hafa tóbak sýnilegt viðskiptavinum á útsölustöðum, sbr. 6. - 7. gr. tvl. Tóbak má ekki selja einstaklingum

undir 18 ára og þeir einir sem náð hafa þeim aldri mega selja tóbak. Allir þeir sem hafa leyfi til tóbakssölu þurfa að hlíta skilyrðum laganna.

Að mati Haga hf. er vel hægt að ná hinu yfirlýsta markmiði fram með vægari úrræðum heldur en að banna tóbak í almennri sölu. Um nokkur slík úrræði er fjallað um í þingsályktunartillögunni sjálfri. Sem dæmi má nefna að það mætti setja strangari skilyrði í lög um tóbaksvarnir, s.s. um að aldur til þess að kaupa og selja tóbak hækki til samræmis við áfengiskaupaaldur, aukin fræðsla og forvarnir í grunnskólum landsins, virkja aðra aðila í forvörnum, s.s. félagasamtök, sveitarfélög, íþróttafélög o.fl, herða eftirlit og refsingar í tilvikum þar sem börnum undir lögbundnum aldri er selt tóbak.

Í öðru lagi skal tekið fram með því að leggja til að eingöngu apótek megi annast um sölu tóbaks, eftir atvikum ÁTVR, hlýtur öðrum smásölum að vera mismunað með slíku fyrirkomulagi. Apótek eru í samkeppni við aðra smásala með sölu á margvíslegum vörum, s.s. snyrti- og hreinlætisvörum og að einhverju marki mat- og drykkjarvörum. Tóbak er vara sem heimilt er að selja lögum samkvæmt. Eðli þessarar vöru er þannig að eftirspurn eftir henni er í dag mikil, hvort sem það telst æskilegt eður ei. Tóbak er oft stór hluti af tekjum smásala, ekki síst þeirra sem ekki tilheyra stórum verslunarkeðjum, s.s. smáverslanir úti á landi.

Þá er bent á að fyrirkomulagi sem þetta kanna að brjóta gegn reglum samkeppnisréttarins. Þannig hlýtur sá sem neytir tóbaks, og gerir sér ferð í apótek af þeim sökum, að kaupa aðrar vörur séu þær til sölu í apóteki. Þannig má leiða líkur að því að samþykkt tillögunnar verði hvati fyrir apótek að auka vöruúrval sitt í skjóli einkaréttar á sölu tóbaks. Þetta fyrirkomulag virðist einnig vera alvarlegt brot á ákvæðum stjórnarskrárinnar um jafnræði og atvinnufrelsi. Því þurfa sterk rök að vera fyrir hendi til þess að færa einnig tegund verslunar einkarétt á sölu á vörum sem almenn eftirspurn er eftir og hlíti nú þegar ströngum skilyrðum um sölu á afhendingu.

Í þriðja lagi skal bent á að gengið er enn lengra í þingsályktunartillögunni og lagt til að sala tóbaks verði enn meira takmörkuð þar sem gert er ráð fyrir því að við lok tímabilsins þurfi að framvísa tóbakslyfseðli við kaup á tóbaki í apóteki. Hagar hf. leyfa sér að benda á að það hlýtur ávallt að vera markmið hvernar löggjafar og stjórnvaldsfyrirmæla að ákvæði þeirra samræmist tilgangi með setningu þeirra og að reglur séu framkvæmanlegar hverju sinni.

Ljóst er að ef á að mismuna tilteknum hluta smásala á Íslandi með því að banna þeim að selja tiltekna vöru, sem þó er löglegt að neyta, að þá þarf lagasetning að koma til. Slík lagasetning hlýtur ávallt í eðli sínu að teljast varhugaverð, eins og að framan hefur verið rakið. Þá kann slík lagasetning óhjákvæmilega að setja fordæmi fyrir aðrar vörur, jafnvel óskyldar. Í þessu sambandi skal tekið fram að nýlega hefur verið rætt um það í fjölmiðlum að Ísland sé fjórða feitasta þjóð í Evrópu¹. Niðurstaða þessi byggist á upplýsingum frá efnahags- og framfararstofnun Evrópu (OECD). Þá hefur Landlæknir ítrekað fjallað um vanda fólks sem þjáist af offitu, sjúkdóma sem því tengist, ásamt því að fjalla um kostnað þann sem samfélagið þarf að greiða vegna þessa. Verði smásölum, öðrum en apótekum, með lögum bannað að selja tiltekna vöru sem talin er hafa skaðleg áhrif á samfélagið hlýtur að vakna sú spurning hvort aðrar vörur fylgi ekki í kjölfarið, s.s. sælgæti og/eða aðrar matvörur sem kunna að stuðla að offitu að mati stjórnvalda hverju sinni.

¹Í þessu sambandi má benda á frétt sem birtist á vefnum www.visir.is hinn 7. desember 2010, eða á eftirfarandi slóð: <http://www.visir.is/islendingar-fjorda-feitasta-thjod-i-evropu/article/2010529344526>.

Í fjórða lagi skal bent á að til framtíðar kann neytendum að vera mismunað þar sem engin trygging er fyrir því að framkvæmd og afgreiðsla heilbrigðisyfirvalda vegna hugsanlegra tóbakslyfseðla verði samræmd um land allt og kann ákvörðun um veitingu slíks lyfseðlis að vera háð geðþótta. Einnig skal bent á að það getur verið langt fyrir landsbyggðarfólk að sækja læknaþjónustu og ekki er víst að apótek sé í næsta nágrenni. Í þessu sambandi má geta þess að það kann e.t.v. að vera frekari forvörn og skilvirkara að niðurgreiða ýmis meðferðarræði vegna reykinga, s.s. nikótínplástra o.fl., og veita leyfi fyrir því að selja slíkar vörur í almennri sölu.

Í fimmta lagi skal bent á að verði aðgengi takmarkað svo mikið líkt og lagt er til í þingsályktunartillögunni hlýtur ávallt að vera sú hættu fyrir hendi að hér á landi skapist umsvifamikil viðskipti á svokölluðum „svörtum markaði“. Ólöglegur innflutningur og smygl myndi án efa færast í aukana hér á landi. Almennt þegar innleidd er svo ströng löggjöf er í raun óhjákvæmilegt að skoða hvort og þá hvaða áhrif hún kunni að hafa á ólögleg viðskipti hér á landi.

Í þessu sambandi má benda á nýlega frétt þar sem fjallað var um ólögleg viðskipti með tóbak á Íslandi. Fréttin birtist hinn 20. október 2011 á vefnum www.visir.is eða á eftirfarandi slóð: <http://www.visir.is/logdu-hald-a-2600-litra-af-afengi/article/2011111029871>. Í fréttinni kom meðal annars fram að tollyfirvöld hafi lagt hald á 2600 lítra af afengi á síðasta ári og 150 þúsund sígarettur. Áætlað er að magn þetta sé aðeins um tíu prósent af því sem reynt er að smygla til landsins. Þetta þýðir að um 26.000 lítrum af afengi gæti verið smyglað til landsins á ári hverju og 1.500.000 sígarettum.]

Þá getur ólögleg sala á tóbaki haft víðtækar afleiðingar og vandamál í för með sér hér á landi. Sem dæmi má nefna:

- a) Ólöglegt tóbak verður aðgengilegra fyrir unglinga og selt án eftirlits.
- b) Ólöglegt tóbak er aðal tekjulindin fyrir skipulagða glæpastarfsemi og hefur oft tengsl við smygl á fíkniefnum, vopnum og við mansali.
- c) Mikil og neikvæð áhrif á sölu hjá smásala
- d) Tekjur ríkisins dragast saman þar sem ólöglegt tóbak er ekki skattað

IV

Áréttað er að markmið þingsályktunartillögunnar eru tóbaksvarnir ungmenna og hindrun nýliðunar reykingamanna. Um leið og Hagar hf. ítreka stuðning sinn við tóbaksvarnir í landinu tekur fyrirtækið fram með tilliti til þess sem að framan greinir að Hagar hf. eru ósammála þeim leiðum sem lagðar eru til í tillögu þessari í því skyni að herða tóbaksvarnir þegar kemur að ungmennum. Að mati Haga hf. þjónar það ekki umræddum markmiðum að banna sölu á vörunni í almennri sölu, þvert á móti má hæglega færa rök fyrir því að niðurstaðan verði gagnstæð þar sem afleiðingar slíkrar aðgangsskerðingar kunna að leiða til þess að stoðum verður kippt undan þeim markmiðum sem þingsályktunartillagan byggist á.

Finnur Árnason

Forstjóri Haga hf.